

Petar Krešimir IV.

Kuštro, Gabriela

Undergraduate thesis / Završni rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:090482>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij POVIJEST – ENGLESKI

Gabriela Kuštro

PETAR KREŠIMIR IV.

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Stjepan Sršan

Osijek, 2012. godina

SAŽETAK

Petar Krešimir IV. na prijestolje dolazi kao nasljednik svoga oca, kralja Stjepana I. 1058. godine, te vlada sve do 1075. godine. Sam dolazak na prijestolje je prekriven sumljama o ubojstvu Krešimirovog brata Gojislava. No, uz pomoć dvanaestorice župana, Petar Krešimir IV. se riješava svih sumnji, te u ruke uzima jako i oporavljeno kraljevstvo. Prvo veliko iskušenje, s kojim se kralj morao suočiti, se pojavilo nedugo nakon crkvenog raskola. Naime, papa Nikola II. 1059. godine saziva Lateranski koncil na kojemu donosi zaključke koji se moraju provoditi svuda po svijetu. U Hrvatsku i Dalmaciju, reformni papa je poslao opata Majnarda. Vrlo brzo nakon toga, 1060. godine je održan prvi sabor u Splitu, koji je bio uperen protiv onih običaja u hrvatsko- dalmatinskoj crkvi, koji su slijedili tradicije Istoka; kao što su ženidba svećenika, nošenje brade, duge kose, a svakako najvažnije je bilo slavensko bogoslužje. Na tom saboru su doneseni zaključci koji su bili protiv tih običaja, te Majnard ubrzo odlazi u Rim, gdje te zaključke predaje papi Nikoli II. No, svi zaključci nisu mogli odmah biti provedeni, budući da je bilo protivnika među klerom, te se narod dijeli na dvije strane: reformnu i protureformnu. Nastaje buna, no i ona vrlo brzo biva ugušena, te dolazi do drugog sabora, također u Splitu, 1063. godine. Na tom saboru su izopćeni svi protivnici crkvene obnove. U unutrašnjosti kraljevstva su bila dva bana, Gojčo i Zvonimir. Zvonimir ubrzo svojim mješanjem u Ugarske poslove i ženidbom za ugarsku kraljevu Jelenu postaje vrlo važan pretendent za nasljednika Petra Krešimira IV. Pred kraj vladanja Petra Krešimira IV. dolazi do sukoba s Normanima, koji otimaju kralja, te zauzimaju dijelove Dalmacije. Vrlo brzo nakon toga mlečani ponovo uzimaju te dijelove u svoje ruke, a Petra Krešimira IV. na prijestolju zamjenjuje Dmitar Zvonimir.

KLJUČNE RIJEČI:

Petar Krešimir IV., Splitski sabori, papa, ban Zvonimir

SADRŽAJ

1. UVOD.....	3
2. DOLAZAK PETRA KREŠIMIRA IV. NA VLAST.....	4
2.1. UBOJSTVO GOJISLAVA.....	4
2.2. ODNOS PETRA KREŠIMIRA IV. PREMA HRVATSKIM I DALMATINSKIM GRADOVIMA.....	5
3. CRKVENI SABORI U SPLITU.....	7
3.1. LATERANSKI KONCIL I DOLAZAK OPATA MAJNARDA.....	7
3.2. SABOR U SPLITU 1060. GODINE.....	9
3.3. SUKOB HRVATSKE I LATINSKE STRANKE I NOVI SPLITSKI SABOR 1063. GODINE.....	11
4. PETAR KREŠIMIR IV. DARIVATELJ I GRADITELJ SAMOSTANA.....	13
5. SJEDINJENJE DALMACIJE S HRVATSKOM.....	14
6. PETAR KREŠIMIR IV. NA VRHUNCU SVOJE MOĆI.....	16
7. KRAL VLADANJA PETRA KREŠIMIRA IV.	19
7.1. NAPAD NORMANA.....	19
7.2. MLETAČKA REAKCIJA I SMRT PETRA KREŠIMIRA IV.	21
8. ZAKLJUČAK.....	22
9. POPIS LITERATURE.....	23

1. UVOD

U ovom radu se prikazuje vladavina Petra Krešimira IV. Zadatak ovoga rada je objasniti način na koji je kralj došao na prijestolje, koga je naslijedio, kakvo je stanje bilo unutar države za vrijeme njegovog vladanja, te kakvu je državu ostavio svojim nasljednicima. Rad se dotiče i njegovog odnosa sa Crkvom i Svetom Stolicom, te objašnjava što se događalo za vrijeme sabora u Splitu 1060. i 1063. godine, te kako su ti sabori utjecali na narod. Također se navodi kakvo je stanje bilo u državi, te kako i na koji način se ban Zvonimir pokazao kao mogući kandidat za prijestolje. Rad također objašnjava što se događalo sa kraljevstvom na sjevernim i južnim granicama, te kako su te situacije riješene. Također, rad opisuje što se događalo pred sam kraj vladanja Petra Krešimira IV.; kao što je to dolazak Normana, te nakon njih ponovni dolazak Mlečana.

2. DOLAZAK PETRA KREŠIMIRA IV. NA VLAST

2.1. UBOJSTVO GOJISLAVA

Petar Krešimir IV., koji nosi ime svog djeda , kralja Krešimira III.,¹ nasljedio je na prijestolju svog oca kralja Stjepana I. 1058. godine., te je vladao sve do 1075. godine.² Stjepan je ostavio iza sebe dva sina, Krešimira IV. i Gojislava. Nejasno je što se točno događalo nakon njegove smrti među njegovim sinovima, no zna se da je Petar Krešimir IV. bio osumnjičen za ubojstvo svoga brata, te da se opravdao pred papinim izaslanikom uz punu potporu svojih župana. Činjenica da se Petar Krešimir IV. morao opravdati pred papinim izaslanikom, govori o povezanosti kralja Hrvatske i Dalmacije sa Svetom Stolicom; iako se ne zna u kakvim uvjetima je nastala ta veza.³ Tako je Petar Krešimir IV. uz pomoć dvanaest župana odbacio optužbe i mirno zavladao.⁴ Nema nikakvog razloga sumnjati u podatke o ubojstvu kraljeva brata Gojislava. Kako se djedovo ime u porodici Trpimirovića prenosilo obično na unuke, to je više nego vjerojatno da je i Petar Krešimir IV., kao i njegov istoimeni djed, imao brata Gojislava. To što je Petar Krešimir IV. imao dvanaest župana koji su posvjedočili o njegovoj nevinosti, nije bitno jer ako je uklanjanjem brata mogao doći na prijestolje, onda je vrlo jasno da je mogao naći način da to i učini.⁵ Petar Krešimir IV. je nekako obuzdavao svoje župane, te je bio član kraljevske kuće prema kojoj su morali osjećati neko poštovanje, pa se time opravdava to što su župani priskočili kralju u pomoć kada ga je papin poslanik optužio za ubojstvo brata Gojislava.⁶ Hrvatsko kraljevstvo koje je Petar Krešimir IV. primio iz očevih ruku bilo je jako i oporavljeno, iako nije bilo ni približno jako i prostrano kao što je bilo za vrijeme kralja Tomislava.⁷

¹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, Marijan tisak, Split 2004., str. 140.

² Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata 1.*, Narodni zavod MH, Zagreb 1975., str.129.

³ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, Školska knjiga, Zagreb 2003., str. 100.

⁴ Ivo Goldstein, *Hrvatski rani srednji vijek*, Novi libre, Zagreb 1995., str. 388.

⁵ Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, Školska knjiga, Zagreb 1975., str.352.

⁶ Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, str. 350.

⁷ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata 1.*, str.129.

2.2. ODNOS PETRA KREŠIMIRA IV. PREMA HRVATSKIM I DALMATINSKIM GRADOVIMA

Crvenohrvatske oblasti bile su od bune bana Pribina odvojene od Bijeke Hrvatske, te je Stjepan Vojislav 1042. godine sjedinio Duklju, Travunju i Humsku zemlju u jednu samostanu državu koja je poslje postala Kraljevina Dukljanska. I bosanska banovina je odavno postala svoja, dok je srijemska banovina, nakon smrti bana Sermona postala bizantskom pokrajinom. Tako da je Petar Krešimir vladao bijelohrvatskom banovinom i Slovinskom banovinom, te su mu vlast priznavali neki gradovi latinske Dalmacije, kao što su to Split i Trogir, a gradovi kao što su Zadar, Krk, Rab i Osor su bili pod mletcima.⁸

Čim je Petar Krešimir IV. postao kralj i u nazočnosti papina poslanika Majnarda se ovjenčao kraljevskim vijencem, prva mu je briga bila da Zadar i druge latinske gradove uzme iz mletačke vlasti pa da tako hrvatska država zahvati čitavo primorje od Istre do rijeke Cetine. U prilog mu je išlo što su ga latinski žitelji voljeli, te što je bio u rodu s najvažnijim porodicama u Zadru; kao na primjer sa Madijem i njegovom braćom.⁹ S porodicom zadarskih Madijevaca bio je u jako dobrim vezama, te Čiku, unuku priora i prokonzulka Madija, naziva svojom sestrom.¹⁰

Kada je Petar Krešimir IV. počeo razmišljati kako Mlečanima oteti Zadar, sami građani Zadra su mu radili u prilog, a za Zadrom su se povelili i ostali gradovi na otocima, budući da im je bio draži hrvatski kralj nego mletački dužd. I tako su se jednog dana Zadar i gradovi na otocima odmetnuli od Mletaka i dali pod zakrilje Petra Krešimira IV. i Hrvatske države. Tada je Petar Krešimir IV. pod vlasti imao cijelu latinsku Dalmaciju sve do ušća Cetine, odnosno gradove Zadar, Split, Trogir, te Rab, Krk, Osor i neke manje gradove na otocima. Nakon toga se Petar Krešimir IV. prozvao kraljem Dalmacije, te je uzvisio gradske općine na kraljevine ravne Hrvatskoj. Da ne bi bilo nesporazuma, uredio je potanko kako će ti gradovi vladati sami sobom te kako će se odnositi prema svom kralju. Latinski gradovi se nisu pokoravali bjelohrvatskom banu, nego jedino kralju Hrvatske i Dalmacije koji je vladao njima u ime bizantskog cara. Odredio je da svaki grad ima svoje oblasnike koje će birati građani. Najveći oblasnik je gradski načelnik ili prior, koji upravlja gradom. Zadarski načelnik bio je zastupnik i poglavica svih

⁸ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata 1.*, str. 129.

⁹ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata 1.*, str. 129-130.

¹⁰ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 140.

načelnika pa se zbog toga zvao i strateg ili katapan. Također je bio posrednik između kralja i gradskih općina, te je predvodio brodovlje gradskih općina. Kralj Petar Krešimir IV. je nagradio bogato romanske gradove još nekim povlasticama; da se neće miješati u izbor gradskih službenika i biskupa, nego da će potvrditi svakoga koji bude redovno izabran, da ih neće podložiti ni banovima ni županima, itd. Na to su se gradovi obvezali da će svoga kralja darivati darovima, da će mu plaćati dio svog dohotka od luka i da će ga pomagati svojim brodovima, ako za time bude potrebe.¹¹

Petar Krešimir IV. je kao glavni grad izabrao Biograd zbog samog položaja grada; vladarskoj politici svjesnog podizanja vlastitih središta županija koje se prati još od Trpimira. Kako je Trpimir bez sumnje namjerno podigao samostan u kliškom podgrađu, tako je i Petar Krešimir IV., namjerno izabrao Biograd kao jedno od najvažnijih središta u svojoj državi. Naime, Hrvati očito biraju nova mjesta za podizanje utvrda, ali grade i svoja naselja uz nekadašnje rimske gradove; kao što su to na primjer Nin, Skradin, Knin, Karin i drugi. Premda je to novo naselje, ono nema trgovačko-obrtnički karakter, a pažnju vladara privlači iz dva razloga. Prvi razlog je taj što grad, kao središte županije, je posljednje mjesto koje će se uspjeti otrgnuti njegovoj vlasti, a drugi razlog je taj što kralj u svoje naselje može dovesti svoje ljude te pripadnike redova s kojima će se lakše oduprijeti pritisku velikaša. Stoga nam je jasno zašto je kralj odabrao baš Biograd. Iako je Biograd vodio istu vanjsku politiku kao i ostali dalmatinski gradovi, grad priznaje vlast hrvatskog vladara. Općina je imala svog priora koji je priznavao vlast hrvatskog vladara, a biogradske biskup je bio jedan od rijetkih prelata u hrvatskoj državi. Njegovo crkveno područje se proteže od Nina i Karina do Skradina i Bribira. Petru Krešimiru IV. je bilo jako stalo do biogradske crkve, te su mu zbog njega biogradske benediktinski samostani stekli kao kraljevi samostani, prve posjede na hrvatskom teritoriju. No, ipak najvažniji je posjed bio onaj od samostana sv. Ivana Rogovo kraj Biograda. Njemu je kralj dao imunitet, odnosno riješio ga javnih podavanja. Preostala središta kraljeve vlasti su se teško mogli jače razviti, kao na primjer Šibenik i Skradin koji su bili sastavni dijelovi biskupija koje su gušile svaku težnju za crkvenom samostalnošću.¹²

¹¹ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata 1.*, str. 130.

¹² Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, str. 355.- 358.

3. CRKVENI SABORI U SPLITU

3.1. LATERANSKI KONCIL I DOLAZAK OPATA MAJNARDA

Prvo veliko iskušenje pred kojim se našao Petar Krešimir IV., pojavilo se s crkvenim raskolom 1054. godine, i s intenziviranjem reformnog pokreta koji je težio ujedinjenju i jačanju zapadne crkve.¹³ Reformirano papinstvo je nametalo svoje ideje ne samo zemljama u kojima je bio jak clunyjevski pokret, već i onima u kojima je reforma bila strana. To se odnosilo na Balkan, odnosno na Hrvatsku i na Bizantsku Dalmaciju.¹⁴ U svrhu promicanja reformi, papa je 1059. godine sazvaio Lateranski koncil na kojemu su usvojeni zahtjevi što su se otada trebali postavljati pred svećenstvo i biskupe podložne papi. Nakon Lateranskog koncila, Crkva je trebala organizirati slične sinode i drugdje kako bi proširila nova pravila van Rima. Jedan od takvih bio je održan i u Splitu 1060. godine.¹⁵

U to vrijeme na papinsku stolicu je zasjeo Nikola II., kojemu je desna ruka bio arhiđakon Hildebrand, a poslje papa Grgur VII. Papa Nikola II. je nastavio djelo svog predhodnika Leona IX. i sazvaio je u tu svrhu u travnju 1059. godine sinodu na Lateranu, koja je stvorila više oštih kanona uperenih protiv simonike i svećeničke ženidbe. Nakon toga su ti zaključci bili razaslani svim biskupima i opatima da ih proglase u katoličkom svijetu, a u neke zemlje je papa izravno poslao svoje legats da ih ondje provedu.¹⁶ Reformno papinstvo Nikole II. uzdiglo se tako visoko da je prisvajalo pravo nadzora nad političkim zbivanjima u susjedstvu.¹⁷ U Hrvatsku i Dalmaciju bio je poslan opat Majnard.¹⁸ Njemu je papa povjerio reformistički rad u našim krajevima. ¹⁹ Cilj sabora, koji će se održati u Splitu, je bio usmjeren protiv onih običaja koji su slijedili tradicije

¹³ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 100.

¹⁴ Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, str. 366.

¹⁵ Neven Budak, *Prva stoljeća Hrvatske*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1994., str.41.

¹⁶ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 140.

¹⁷ Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, str. 349.

¹⁸ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda , 600.-1526.-prvi dio* str. 140.

¹⁹ Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, str. 367.

kršćanskog istoka.²⁰ Za razliku od Rima, gdje se ni ne pomišlja na ženidbu viših crkvenih redova, u Hrvatskoj i Dalmaciji nije bila nepoznanica da svećenički brak nije bio rijetkost.²¹ Pored toga su rimskim privrženicima, koji su išli za jedinstvom u crkvenoj službi i obredima, morale zapeti za oko i neke druge osebnosti hrvatsko-dalmatinskog klera. Osim svećeničkog braka, naime, bio je običaj i da se nosi brada i duga kosa, u upotrebi je bila i slavenska liturgija, tako da je opat Majnard imao zadatak da tu napravi reda, budući da je sve to podsjećalo na nekadašnji snažni utjecaj Istočne crkve.²²

U veljači 1060. godine, opat Majnard se našao u Biogradu uz kralja Petra Krešimira IV., gdje je prisustvovao objedlodanjenju darovnice novosagrađenom samostanu sv. Ivana Evanđeliste, kojom je Petar Krešimir IV. dao uz neke zemljišne posjede i „kraljevsku slobodu“, to jest on je bio oprošten od plaćanja svakog poreza i dobio je sudbenu i svaku drugu vlast nad svojim podležnicima.²³ Naime, Petar Krešimir IV. je došao u grad da se sastane sa odličnicima svog kraljevstva u mali sabor ili kraljevsko vijeće, a tom vijećanju je prisustvovao, kao što je navedeno, opat Majnard, pa se pretpostavlja da se vijećalo o važnim stvarima. Petra Krešimira IV. su u gradu dočekali načelnik Dragoslav, domaći biskup Teodozije, bjelohrvatski ban Gojčo i župani susjednih župa; kao što je to bio lučki župan Prvaneg i sidraški župan Jurina. Kralja su dopratili njegovi dvorski časnici: tepčija Boleslav, vratar Juraj i drugi. Kada je vijećanje završilo, pred kralja su dolazili podanici njegovog kraljevstva da im dodijeli neke milosti i povlastice. Tako je pred Petra Krešimira IV. došao benediktinac Andrija, opat samostana sv. Ivana u Biogradu, te ga je zamolio da novom samostanu dodijeli povlastice, koje su u to vrijeme imali drugi samostani u Hrvatskoj i Dalmaciji, što je Petar Krešimir IV. i napravio. Štoviše, Petar Krešimir IV. ne samo da je uslišio tu molbu, nego je i sam nadario samostan, te mu poklonio čitavi otok Žirje i dvorac Rogovo nedaleko od grada Biograda.²⁴ Nakon što su tu uredili što su imali, krenuli su za Split, gdje se održao sabor.²⁵

²⁰ Neven Budak, *Prva stoljeća Hrvatske*, str.41.

²¹ Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, str. 368.

²² Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 140.

²³ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 140.

²⁴ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata 1.*, str. 131.

²⁵ Grga Novak, *Povijest Splita*; knjiga prva, Škuna, Split 2006., str. 68.

3.2. SABOR U SPLITU 1060. GODINE

Kralj Petar Krešimir IV. se u vladanju, poput svojih predhodnika, oslanjao na Crkvu, s kojom je bio u najboljim odnosima. U vrijeme kada su bile provođene značajne obnove Crkve, kralj je održavao prisne odnose sa Svetom Stolicom, ne bi li imao više uspjeha u duhovnoj obnovi čiji je bio pobornik. Najveću potporu su kralju davali tadašnji biskupi i benediktinci, koji su u to vrijeme u Hrvatskoj imali veći broj samostana.²⁶

U Splitu, u stolnoj Crkvi, 1060. godine sastao se sabor. To je bio sabor dalmatinsko-hrvatskih biskupa i opata, na kojem je prisustvovao i velik broj ostalog svećenstva i odličnijih laika koji nisu imali prava utjecati na raspravu, već su samo mogli biti slušatelji svjedoci.²⁷ Sabor je bio uperen protiv onih običaja u dalmatinsko-hrvatskoj Crkvi koji su slijedili tradicije kršćanskog istoka, kao što je to bila između ostaloga ženidba svećenika i nošenje brade. No, za hrvatsko svećenstvo najteže posljedice bile su uprene protiv slavenskog bogoslužlja. Pape nikada nisu bile na čisto s time je li crkveno učenje sadržano u slavenskim pisanim knjigama u vjerskim pogledima ispravno ili heretičko. U 10. stoljeću strogoća Crkve nije bila tako izražena kao tada, pa se nije previše ustrajalo na izvršavanju saborskih zaključaka iz 925. godine. No, reformni pokret 11. stoljeća nije mogao dopustiti tako izričite razlike unutar Crkve, jer bi to moglo ugroziti jedinstvo zapadnog kršćanstva, pogotovo u onim krajevima koji su politički i tradicionalno vezani za Bizant. Zbog toga je donesena odluka o zatvaranju crkava u kojima se bogoslužilo slavenskim jezikom, a biskupima je bilo zabranjeno posvećivati za svećenike Hrvate koji nisu naučili latinski jezik.²⁸

Majnard, koji je predsjedao sinodi, je proglasio zaključke lateranske sinode, a zatim su stvoreni i neki kanoni s posebnim obzirom na prilike dalmatinsko-hrvatske crkve. Tako se na lateranski dekret naslanja kanon o izboru splitskog nadbiskupa, kao i ostalih dalmatinsko-hrvatskih biskupa, kojim je određeno da se otada ima splitska nadbiskupska stolica popunjavati samo jednodušnim i složnim izborom svih njezinih biskupa sufragana, pa splitskog klera i građanstva. Poslje novoizabrani nadbiskup mora biti svečano posvećen prema kanonskim propisima. Onaj koji nije došao do nadbiskupske stolice ovim načinom, se smatrao uzurpatorim i

²⁶ Mile Vidović, *Povijest Crkve u Hrvata*, Split, Ogranak Matice hrvatske Metković, 2007., str. 70.

²⁷ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 140.

²⁸ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 100.-101.

lišavao se časti zajedno s onima koji su ga posvetili. Popunjavale su se i biskupske stolice, ali samo izborom klerika i građanstva dotičnoga grada i uz odobrenje svih provincijalnih biskupa. Ako bi pak koji od dalmatinsko-hrvatskoj biskupa bio posvećen protiv kanonskih propisa, i to bilo bez usmenoga, bilo bez pismenoga privoljenja onih kojima pravo izbora pripada, morao bi biti svrgnut s časti i on i oni koji su ga posvetili. Također je donsen i zaključak o svećeničkoj ženidbi, u kojemu piše da ako bi se svećenik, biskup, arhiđakon oženio ili ako bi zadržao već postojeću ženu, da gubi svoj crkveni stepen sve dok ne da zadovoljštinu; te također ne može ostati ni u crkvenom zboru niti imati udjela u crkvenim prihodima. Također je rečeno da ako bi neki od svećenika nosio bradu ili dugu kosu, da nema pravo ulaziti u crkvu, nego da mora biti podvrgnut kanonskoj kazni prema njegovom crkvenom stepenu. No, važniji zakon je bio onaj koji se ticao Slavena u kojemu se govori da je zabranjeno promovirati Slavene na svete redove ako ne znaju latinski. Tim kanonom je bilo zabranjeno i onemogućeno zaređivanje svećenika ako ne znaju latinski.²⁹ Naime, određeno je da se nitko ne smije usuditi služiti božju službu osim na latinskom i grčkom jeziku.³⁰

Osim spomenutih zaključaka, splitski sabor se zadržao i na drugim zaključcima za koje im lateranski sporazum nije služio kao uzor. To se prvenstveno ticalo zaključka o zabrani ženidbe među rođacima u četvrtom koljenu, jer papa smatra da je takav običaj poguban za spas duša. No, važno je za napomenuti da je bilo zaključaka koji su odgovarali hrvatskom i dalmatinskom svećenstvu, kao naprimjer taj da se reformistički papa borio za to da svećenici budu oslobođeni svjetovnog suda.³¹

Poslje razlaza sinode, Majnard je krenuo u Rim da papi Nikoli II. preda splitske kanone na potvrdu i da izvesti o izboru osorskog biskupa Lovre, koji je zamijenio splitskog nadbiskupa Ivana koji je već bio slabašan starac, a očito su se spremala vremena u kojima je bilo nužno da na čelu crkve stoji sposoban muškarac koji će s uspjehom provoditi sinodalne zaključke.³²

²⁹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 141.

³⁰ Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, str. 369.

³¹ Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, str. 369.- 371.

³² Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 141.

Lovrinim dolaskom na nadbiskupsku stolicu reformna stranka dobila prevagu u Dalmaciji i Hrvatskoj, a nema dvojbe da joj je podršku davao i Petar Krešimir IV.³³

3.3. SUKOB HRVATSKE I LATINSKE STRANKE I NOVI SPLITSKI SABOR 1063. GODINE

Opat Majnard je stigao u Rim početkom travnja, gdje se sastala nova sinoda, na kojoj su raspravljani splitski sinodalni zaključci, te ih je tamo i papa Nikola II. potvrdio. Uz to je papa dopustio da Lovro prijeđe s osorske biskupije na nadbiskupsku stolicu u Split. Papa Nikola mu je poslao pallium po svom legatu Teuzu, koji je iste godine došao u Split, gdje je nadbiskup Lovro svečano ustoličen. Dok je boravio u Splitu, papinski legat je imao prilike čuti ogorčenost Hrvata zbog splitske sinode. No, sređivanje toga je sada bio posao Aleksandra II., nasljednika pape Nikole II., i njegove desne ruke arhidakona Hildebranda.³⁴ Naime, svi zaključci sabora se nisu mogli odmah provesti, jer je među klerom bilo protivnika. Ti protivnici su uglavnom bili oženjeni svećenici koji su ili morali napustiti svećenički stalež, ili su se morali podvrgnuti zakonima. Nekolicina koja se nije htjela pomiriti sa saborskim odlukama je pobjegla na otok Krk, gdje nisu bili uznemirivani niti od političke ni od crkvene vlasti, jer se otok Krk tada nalazio pod vlasti Bizanta.³⁵

Novi papa je u početku bio zaokupljen borbama, jer su odredbe protiv simonije zahvatile i Njemačku i Italiju. No, međutim, 1063. godine., kao što je poznato, održana je Lateranska sinoda te su tada ponovo potvrđeni kanoni stvoreni još 1059. godine za vrijeme Nikole II. Tada je dakle Aleksandar II. ponovo potvrdio i kanone splitske sinode 1060. godine, te ih poslao hrvatskom kralju Petru Krešimiru i dalmatinsko-hrvatskim biskupima i opatima.³⁶

Kada je stigla papinska potvrda splitskih sinodalnih kanona, bila je razglášena kleru i narodu, te ju je trebalo potvrditi.³⁷ Slavensko svećenstvo, najjače zastupljeno na kvarnerskim

³³ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 101.

³⁴ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 141.-142.

³⁵ Mile Vidović, *Povijest Crkve u Hrvata*, str.72.

³⁶ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 141.-142.

³⁷Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 142.

otocima (posebno na Krku) na kojima su većina stanovnika činili Hrvati, nije prihvatilo te zaključke.³⁸ Budući da hrvatsko-dalmatinski kler nije znao latinski jezik, a uz to su imali i obitelji od kojih se nisu htjeli rastavljati, došlo je od nemira i smutnje po čitavoj Hrvatskoj i Dalmaciji, te se narod podijelio na dvije stranke; reformnu i protureformnu.³⁹ Sukob između te dvije stranke je bio neizbježan. Protureformnoj stranci na ruku su išle prilike na Zapadu, gdje je car pružao podršku papinim protivnicima. Uz njegovu pomoć je ustoličen i protupapa Honorije II., u kojima su protivnici reformi u Hrvatskoj i Dalmaciji mogli naći saveznika. Moguće je da je njegovom inicijativom u Hrvatsku došao svećenik Vulfo, kako bi organizirao protureformnu crkvu pod okriljem krčkog biskupa Cede. ⁴⁰ Za Vulfu, svećenika došljaka, se govori kako je među Hrvate poslan zbog toga da izrazi žaljenje što su im crkve bile zatvorene, te je Vulfo i sam bio nezadovoljan što se morao odvojiti od svoje žene.⁴¹ Vulfo se obraćao narodu kao poslanik svoga pape koji mu želi pomoći. Budući da je protupapi bilo bitno da skupi što više pristaša, on je dopuštao da se radi što je reformni papa zabranjivao. ⁴²

Buknula je buna uzemlji, no ubrzo je bila i skršena. ⁴³ U početku je njihov podhvat čak i imao uspjeha, ali je reakcija pape Aleksandra II. stigla vrlo brzo. Papinska kurija je u Hrvatsku uputila kardinala Ivana s ciljem da spriječi građanske ratove, te da napokon učvrsti reformu.⁴⁴ Svećenik Vulfo je uhićen i doveden u Split, gdje je Papinski legat kardinal Ivan sazvao sabor.⁴⁵ Taj novi sabor je održan 1063. godine, ponovo u Splitu. Na saboru su iz Crkve bili izopćeni svi protivnici crkvene obnove, među kojima se isticao Vulfo, te Cede. ⁴⁶ Na toj sinodi je Vulfo lišen svećeničkog reda, izbatinan i bačen u tamnicu.⁴⁷ Uhićenjem, osudom i zatvaranjem vođe

³⁸ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 101.

³⁹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 142.

⁴⁰ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 101.

⁴¹ Grga Novak, *Povijest Splita; knjiga prva*, str. 70.

⁴² Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, str. 371.- 373.

⁴³ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 142.

⁴⁴ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 101.

⁴⁵ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 142.

⁴⁶ Mile Vidović, *Povijest Crkve u Hrvata*, str. 72.-73.

⁴⁷ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 142.

protureformnog pokreta skršen je taj pokret u Hrvatskoj i dalmaciji.⁴⁸ Važno je još napomenuti da je na ovome saboru za trogirskog biskupa bio izabran Ivan Orsini, koji je uz nadbiskupa Lovru bio duša crkvene obnove.⁴⁹

4. PETAR KREŠIMIR IV. GRADITELJ I DARIVATELJ SAMOSTANA

Kako pokazuju najnovija istraživanja M. Jurkovića, i zadarsko crkveno graditeljstvo pokazuje da su njegovi naručitelji slijedili liturgiju reformirane Crkve, pa je očito da je u većini gradskih sredina, a posebno u srednjoj Dalmaciji, reformna struja uživala jaku potporu. Iako je na Krku otpor protivnika reformni bio skršen, slavensko se bogoslužje ondje držalo, kao i na Kvarneru općenito. Glagoljica je u to vrijeme iz liturgijskog pisma prerasla u diplomatsko pismo koje je bilo toliko ukorijenjeno u stanovništvu da nikakve reforme nisu mogle spriječiti njezinu uporabu.

Krešimir je u složenoj situaciji, u kojoj se tada nalazila Crkva, tražio osonac u reformnoj Crkvi, te je predviđao njezinu pobjedu. Ne zna se kako se u tim borbama snašao hrvatski biskup u Kninu, ali se zna da svećenici u Biogradu nisu bili glagoljaši. Moguće je da je i zbog toga kralj potaknuo osnivanje dva benediktinska samostana u svom krunidbenom gradu, od kojeg je samostan sv. Ivana imao najveći zemljišni posjed u Hrvatskoj. No, sve Crkve dalmatinskih gradova su osjetile Krešimirovo dobročinstvo. Uz njegovo odobrenje osnovan je također i samostan sv. Petra na Rabu, a zadarski samostan sv. Marije je bio oslobođen javnih podavanja.⁵⁰ Također je važno još spomenuti i samostan sv. Nikole u Trogiru, koji je najstariji postojeći benediktinski samostan u Hrvatskoj.⁵¹ Pristaše reformnog pokreta u velikoj su većini preuzeli biskupske položaje u Hrvatskoj i Dalmaciji. Ta činjenica je imala utjecaja; nametanje kršćanskog morala, povezivanje sa susjednim zemljama i krajevima, sve se to na duži rok pozitivno odrazilo na hrvatsko društvo.⁵²

⁴⁸ Grga Novak, *Povijest Splita*; knjiga prva, str. 70.

⁴⁹ Mile Vidović, *Povijest Crkve u Hrvata*, str. 72.- 73

⁵⁰ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 101.

⁵¹ Mile Vidović, *Povijest Crkve u Hrvata*, str. 73

⁵² Ivo Goldstein, *Hrvatski rani srednji vijek*, str 374.

Također je važno napomenuti da je sačuvano i nekoliko darovnica u kojima je kralj obdario razne ženske i muške samostane. Osobito je poznata darovnica muškom benediktinskom samostanu sv. Krševana u Zadru koju je izdao u Ninu 1069. godine, jer je tom samostanu, koji se spominje još i za kralja Tomislava, Petar Krešimir IV. podijelio razne slobode i darovao je otok Maon. Važno je istaknuti da u darovnici piše kako se taj otok nazali u „našem dalmatinskom moru“, a iz toga proizlazi da je hrvatski kralj gospodari i onoga dijela mora koje se prije nalazilo pod vlasti bizanta. Još je važno spomenuti povelju koju je na Božić 1066. godine u Šibeniku, Petar Krešimir IV. izdao ženskom benediktinskom samostanu svete Marije u Zadru. To je prvo spominjanje Šibenika u hrvatskoj povijesti po kojoj se Šibenik i naziva Krešimirovim gradom.⁵³

5. SJEDINJENJE DALMACIJE S HRVATSKOM

Ne može se odbaciti misao da je Krešimir upravo posredstvom Crkve, koju je zdušno pomagao, gradio most za prenošenje svoje vlasti nad Dalmaciju.⁵⁴

Dalmatinski gradovi su bili tada pod neposrednom carskom upravom, a 1067. na čelu im je bio „katapan cijele Dalmacije“, zadarski prior, i carski protosapatar Leon.⁵⁵ Vlast je teoretski bila sažeta u rukama kapetana, ali je u rascjepkanoj pokrajini svaki grad odlučivao o vlastitoj sudbini.⁵⁶ Iz toga se vidi da se Zadar poslije 1050. opet izmako ispod mletačke uprave, što se zbilo najkasnije prije 1060. godine. Veoma je vjerojatno da su Zadranici sami kod dvora izmolili tu promjenu jer očito nisu bili zadovoljni mletačkim godpodstvom. Međutim, već 1069. godine je Petar Krešimir bio gospodar nad čitavim dalmatinskim teritorijem, a katapan Leon kao njemu podređeni časnik.⁵⁷ Za razliku od vladara koji su prije njega upravljali Dalmacijom, Krešimir je bio pristuniji u gradovima. I u udaljenom Osoru su mu pjevali laude, a na Rabu, su tražili njegovo odobrenje za osnivanje samostana.⁵⁸

⁵³ Mile Vidović, *Povijest Crkve u Hrvata*, str. 74

⁵⁴ Neven Budak, *Prva stoljeća Hrvatske*, str. 43.

⁵⁵ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 142.

⁵⁶ Neven Budak, *Prva stoljeća Hrvatske*, str. 43.

⁵⁷ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 143.

⁵⁸ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 103.

Ta se važna promjena zbila privolom carstva, koje se u to vrijeme nalazilo u teškim ratovima s jedne strane na istoku u Maloj Aziji sa Seldžucima, a s druge strane sa Normanima u južnoj Italiji. I dalmatinski gradovi, osobito njihovi predstavnici: biskupi, priori i gradska vijeća, su u tome imali važnu riječ. Iako je carstvo ove gradove nekoć povjerilo kraljevima Tomislavu i Stjepanu Držislavu, kao carskim prokonzulima, ipak je golema razlika između njihovog odnosa prema tim gradovima i odnosa kralja Petra Krešimira, jer je Petar Krešimir dalmatinskim gradovima bio pravi gospodar i nije se kitio naslovom carskog prokonzula ili eparha, dok su raniji vladari bi više nominalni gospodari. Tim diplomatskim činom Petra Krešimira napokon se ispunila stoljetna težnja hrvatskih vladara da se sjedine sa svojom državom ta drevna središta kulture na istočnoj obali Jadranskog mora. Od tada nije više „regnum Damatie i Croatiae“ puki naslov hrvatskog vladara nego je to označavalo jedan jedinstven i političko-upravni teritorij, po kojem se širila njegova moć. Autonomni položaj dalmatinskih gradova je ostao netaknut, a primajući ih u svoju vlast, kralj Petar Krešimir se obavezao da će svakom poštovati slobodu i drevna prava kako ih je zatekao. Oni su stoga bili izravno podvrgnuti kralju, koji je njima vladao u ime bizantskog cara. Unutarnja uprava svakog grada je ostala u rukama gradskog vijeća, prema starim običajima i institucijama. Osim toga, Petar Krešimir je zacjelo primio i neke druge obaveze, kao što su potvrda po kanonskim propisima izabranog biskupa, pa slobodno sudovanje i trgovanje, a gradovi su se opet kralju obvezali da će mu davati izvjesni dio od lučkih dohodaka kao i onaj danak mira, te mu pomahati svojim brodovljem u eventualnom ratu.⁵⁹

⁵⁹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 143.-144.

6. PETAR KREŠIMIR IV. NA VRHUNCU SVOJE MOĆI

Te krupne promjene, odlučio je kralj Petar Krešimir ovjekovječiti darom samostanu sv. Krševana u Zadru. Tu svoju odluku je izvršio 1069. kada je u Ninu u prisutnosti zadarskog biskupa Stjepana i kninskog Anastazija, zatim banova, župana, gradskih priora i dvorskih časnika, te carskog protospatara i katapana cijele Dalmacije Leona, darovao samostan sv. Krševana. Petar Krešimir u ninskoj ispravi ističe s ponosom kako mu je Bog proširio državu „na moru i kopnu“. Proširenje na moru se bez sumnje odnosilo na netom stečenu Dalmaciju.⁶⁰

Istodobno se učvršćivala vlast hrvatskog kralja i u unutrašnjosti. U pratnji Petra Krešimira IV. su se nalazila dva bana, Gojčo i Zvonimir. To je bilo prvi put da se suvladareva vlast dijeli, odnosno da ban ne vlada samo područjem Like. Na tom području je ban bio Gojčo, dok je Zvonimir upravljao krajem između Save i Drave.⁶¹

Dok je Petar Krešimir IV. obilazio svoju državu i mirio svađe, na sjeveru Hrvatske su se odvijali događaji koji su skretali pozornost. U Ugarskoj je vladao kralj Andrija, koji je Hrvatima bio opasan susjed, jer nije bio poput svog predhodnika u rodu s Krešimirevićima. Tada je Slovinski ban postao Dmitar Zvonimir. On je ne samo branio svoju banovinu, nego je utjecao i u ugarske poslove. U Ugarskoj je Andrija I. zaručio svoga sina Salomona s njemačkom caricom Juditom, ali time je naljutio mađarske korjenjake koji su krenuli na njega. Andrija je poginuo 1061. godine, te ga je naslijedio brat Bela koji je isto ubrzo umro, te tada nastaju smutnje u Ugarskom carstvu. Jedan dio je stao uz Beline sinove Gejzu i Ladislava, a drugi uz Salmona, sina Andrije I. U te borbe se umješao ban Zvonimir, te je stao na stranu Gejze i Ladislava. 1065. godine su se protivnici pomirili, te su Gejza i Ladislav priznali svoga bratića kao kralja, ali svaki od njih je zato dobio jedan dio Ugarske da njime upravlja kao herceg.⁶² Mađarska i Hrvatska su neposredno graničile još od vremena doseljenja Mađara, ali nema elementa koji bi pouzdano uputio gdje je bila ta granica.⁶³ No, Zvonimir se s braćom i dalje družio, te su ga braća Gejza i Ladislav su ga zavoljeli toliko da su mu 1065. godine dali svoju sestru Jelenu za ženu, te je tako ugarska kraljevna postala hrvatskom banicom. Kralj Petar Krešimir IV. se veselio kada je vido

⁶⁰ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 144.

⁶¹ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 103.

⁶² Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata 1.*, str. 132.

⁶³ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 103.

da mu je ban postao podanik ugarskih kraljevića. Tako je država na sjeveru napokon bila mirna. No s druge strane, Krešimira je hvatao strah kada je u svom vladanju vidio moćnog bana koji bi mogao napraviti ono što je nekada davno napravio ban Pribina.⁶⁴

Na južnim granicama Hrvatske moralo je također doći do promjena. Krešimir je sakupio dovoljno snage da započne aktivniju vanjsku politiku na Balkanu. U skopskom je području došlo do ustanka protiv Bizanta pod vodstvom Georgija Vojteha. Nezadovoljnici su bili svjesni da su preslabi, pa su saveznika potražili u dukljanskom vladaru Mihajlu Bodinu, u čijim se rukama tada nalazila ne samo Duklja nego i Zahumlje, Travunija, Raška i Kotor. Pomoć su također potražili kod Hrvata, koji su im također poslali vojsku. No, ustanak je propao 1073. godine, a s njime i ambicije hrvatskog kralja, ali nam ta akcija pokazuje da je Neretvanska kneževina najvjerojatnije bila u sastavu Hrvatske, jer bi se inače mogla teško protumačiti kao akcija hrvatske vojske daleko kraj granica Kraljevine.⁶⁵

Hrvatska se nešto prije ekspedicije u Makedoniji uplela i u borbe na svojim sjeverozapadnim granicama. Tamo je vladao Zvonimir, koji je bio rodbinski povezan s Arpadovićima. Mađarska kuća se sukobila s Henrikom IV., koji je podržavao Salomona; zbačenog kralja, odnosno muža svoje sestre. Zvonimir je bio rođak vojvode Gejze, Salomonovog protivnika, pa je u sukobe uveo i Hrvatsku. Istarski markgrof Urlih, vjerni Henrikov vazal, napao je Zvonimira, odnosno kvarnerski dio Hrvatske. Sam Zvonimir je bio preslab da mu se odupre, a pomoć nije mogao očekivati od kralja, jer je Petar Krešimir IV. tada bio zaokupljen sukobom reformne i protureformne stranke koji je prelazio u građanski rat. U potrazi za saveznicima, Zvonimir se obratio svojim arpadovskim rođacima, zbog kojih je vjerojatno i došlo do sukoba. Sretnom okolnosti pomirili su se Salamon i Gejza, pa su rođaci zajedničkim snagama pritekli u pomoć Zvonimiru. Urlih je u međuvremenu kvarnerske otoke, dio Primorja i istočnu istarsku obalu objedinio u posebnu upravnu jedinicu. No, udruženoj snazi Zvonimira i Mađarske nije uspjela odoljeti, pa je uskoro veći dio otetog teritorija vraćen Hrvatskoj. Ovim činom je Zvonimir ojačao svoj položaj u kraljevini, te se nametnuo kao Krešimirov nasljednik, jer je ubrzo potom dobio titulu vojvode, koju je dotada nosio Krešimirov sinovac Stjepan.⁶⁶

⁶⁴ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata 1.*, str. 132

⁶⁵ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 103.

⁶⁶ Neven Budak, *Prva stoljeća Hrvatske*, str. 43.-44.

Uz Petra Krešimira IV., koji nije imao djece, suvladar i prijestolonasljednik je bio njegov sinovac Stjepan, s naslovom „dux“. To slijedi iz toga što se isprave datiraju po obojici u isto vrijeme. Stjepan se kao „dux“ spominje posljednji put 1066. godine, a 1078. godine se spominje kao bivši „dux“, jer se u međuvremenu povukao.⁶⁷ On je možda zbog bolesti, a možda i zbog političkih razloga, smješten u samostan sv. Stjepana pod Borovima, gdje je osamljen i povučen čekao kraj Zvonimirove vladavine, kako i sam zasjeo na prijestolje. S druge strane Salomonovo i Gejzino sudjelovanje u ratu s markgrofom Ulrihom je pridonijelo još većoj nazočnosti Mađara u Hrvatskoj, a savezništvo dviju država postupno se izgrađivalo prema budućj personalnoj uniji.⁶⁸ Od 1070. godine, isprave se datiraju imenima kralja Petra Krešimira IV. i „bana“ Zvonimira. Za Zvonimira se zna da je već od 1065. samostalno vladao u Panonskoj Hrvatskoj (Slavonija), a od 1070. godine je preuzeo i Stjepanove dužnosti. To pokazuje da se između 1066. i 1070. godine u Hrvatskoj odigrao važan čin po kojemu je Panonska Hrvatska bila sjedinjenja sa materinom zemljom, a njezin vladar, ban Zvonimir, je preuzeo Stjepanove dužnosti i postao suvladar i prijestolonasljednik kralja Petra Krešimira IV. Treća banovina u hrvatskoj državi u doba Petra Krešimira je bila Bosna, pa se prema tome mogu odrediti granice hrvatske države za vrijeme Petra Krešimira koje su išle od obale Neretve, koja je tekla planinama što dijele vode Jadranskog mora od savskih pritoka do gornje Drine, zatim tom rijekom do Zvornika gdje je zakretala na zapad sve do ušća Spreče u Bosnu, kojom je prolazila do njezina ušća u Savu, odakle je tekla granica pravcem kraj današnjeg Đakova do Drave, koju je hvatala oko današnjeg Donjeg Miholjca, a zatim je njome prolazila na zapad, gdje je otprilike bila granica prema Kranjskoj i Koruški marki ista kao što je danas prema Sloveniji, samo je kraj oko današnje južnokranjske Metlike pripadao Hrvatskoj. Od izvora Kupe granica se spuštala prema Jadranskom moru, zahvaćajući dio današnje istočne Istre, te je kod ušća Raše silazila na obalu. Svi otoci, od Cresa, Krka do Visa su također pripadali hrvatsko-dalmatinskoj državi.⁶⁹

⁶⁷ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 144.

⁶⁸ Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 105.

⁶⁹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 144.

7. KRAJ VLADANJA PETRA KREŠIMIRA IV.

7.1. NAPAD NORMANA

Konac Krešimirove vladavine ostaje nejasan. Sumlja se u godinu njegove smrti, pa je to omogućilo različita razmišljanja o tome protiv koga je bila uprerena akcija Normana na Jadranu 1075. godine.⁷⁰ No, prema Šišiću nema sumnje u to da su krenuli na Petra Krešimira. Naime, u bitci kod Manzikireta je Bizantsko Carstvo pretrpilo težak udarac od strane Seldžuka, zbog čega je došlo do nemira u carstvu. Ti nemiri su bili znak za njegove susjede da krenu u navalu. Pečenezi su najprije provalili u Trakiju i Makedoniju, te su pustošili i plijenili sve krajeve kojima su prolazili. Vraćajući se preko Beograda i Srijema u svoju zemlju, što je današnja Rumunjska, upali su u državu ugarskog kralja Salomona, te su oplijenili sve, a naročito kraj oko močvara Vuke blizu njezinog ušća u Dunav. Krivnju zbog tog događaja su Mađari pripisivali bizantskom zapovjedniku Beograda, pa su zato kralj Salamon i herceg Gejza provalili 1071. godine u Srijem, gdje su zauzeli Mitrovicu te osvojili Beograd. Tim su ratom Mađari trajno zauzeli Srijem, dok su Beograd ubrzo napustili. U isto vrijeme normanski vojvoda Robert Guiskard je osvojio posljednje ostatke bizantske vlasti u Apuliji, na čijoj je strani bio njegov rođak Amiko. Neprilike carstva u ratu s Pečenezima i Mađarima su isoristili Bugari, te su skočili 1073. godine na oružje pod vodstvom Georgija Vojtjeha, koji nije htio primiti carski naslov nego se obratio srpskom knezu Mihajlu, koji je tada bio gospodar Duklje, Humske zemlje, Travunje, Rasa i Kotora, da im da pomoć i jednog od svojih sinova za vladara. Knez Mihajlo se odazvao i poslao je pomoćnu četu, te sina Konstantina Rodina, kojeg su Bugari proglasili za cara. Bugari su se tom prilikom i za pomoć obratili Hrvatima, pa su im se i Hrvati također odazvali. Međutim, brzo se pokazalo da je carstvo pored svih nevolja još uvijek bilo dovoljno jako da se odupre. Već poslije nekoliko mjeseci ustanak je bio ugušen, a Bugari su se vratili u Bizantsko ropstvo. Budući da je Petar Krešimir bio među onima koji su se digli protiv Bizanta, sasvim je jasno da je Bizant krenuo i na Petra Krešimira na kojeg je navalio s mora normanski knez Amiko, pristaša Bizanta.⁷¹ I. Goldstein navodi da su se Normani na čudnovat i danas neobjašnjen način uspjeli uplesti u zbivanja u Hrvatskoj. Normani su se na Jadranu, kao i na drugim morima bavili gusarstvom. U Hrvatskoj su željeli pljačkati i zarobljavati ljude kako bi potom zaradili novac na njihovu otkupu,

⁷⁰ Neven Budak, *Prva stoljeća Hrvatske*, str. 45.

⁷¹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 145.

a svakako im je u prilog išla činjenica da je Hrvatska doživljavala gospodarski napredak.⁷² Južnoitalski normanski vojvoda Amiko provalio je s mornaricom u Hrvatsku, bezuspješno opsjedao Rab i naposjetku zarobio hrvatskog kralja. Tada je došlo do nagodbe po kojoj je Petar Krešimir ustupio Normanima Split, Trogir, Zadar, Biograd i Nin. Do toga je došlo posredovanjem papinskog legata Gerarda, nadbiskupa u Sipontu, koji se od proljeća 1074. godine nalazio u Dubrovniku da izgladi razmirice između nadbiskupa i građana.⁷³ Normani su došli na poziv nekih hrvatskih i dalmatinskih gradova, ali ne svih. U savezništvu s njima bili su Split, Trogir, Biograd, Zadar, a možda i Nin. Dalmacija više nije djelovala kao cjelina, a priključili su joj se i neki hrvatski gradovi, brišući tradicionalne pokrajinske i političke podjele.⁷⁴

Krajem 1074. godine, Gerard je sazvao crkveni sabor u Splitu, no akti tog sabora nisu sačuvani, ali se zna da su na njemu proglašeni prijašnji splitski sinodalni zaključci iz 1060. godine, a svakako oni koji su se odnosili na svećeničku ženidbu i heretičku simoniju svećenstva. Na toj se sinodi također raspravljalo i o pitanju unutarnjeg uređenja dalmatinsko-hrvatske crkve, pa je obnovljena biskupija u Ninu koja je bila ukinuta još davne 928. godine. Tada je u tamnici već dvanaestu godinu sjedio Vulfo, koji je za Petra Krešimira IV. organizirao hrvatski otpor protiv reformnih zaključaka. Budući da je papa Aleksandar II. pred smrt odredio da svi oni koji su za vrijeme njegovog pontifikata došli u tamnice, da se puste na slobodu, tako je nadbiskup Gerard udovoljio toj želji, ali tek kada je nesretni svećenik položio u splitskoj crkvi prisegu da nikada više neće upasti u herezu, te da odlazi iz Hrvatske i Dalmacije, gdje se više nikada neće vratiti.⁷⁵

⁷² Ivo Goldstein, *Hrvatski rani srednji vijek*, str. 399.

⁷³ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 145.- 146.

⁷⁴ Neven Budak, *Prva stoljeća Hrvatske*, str. 45.

⁷⁵ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 146.

7.2. MLETAČKA REAKCIJA I SMRT PETRA KREŠIMIRA IV.

Nakon normanskog pohoda slijedila je mletačka reakcija.⁷⁶ Utvrđenje normanskog kneza Amika na istočnoj obali Jadranskog mora nikako nije moglo ići na račun Mletačkoj Republici. Tada je na duždevoj stolici sjedio Dominik Silvio, koji je odlučio iskoristiti normansku navalu u cilju uspostave mletačke vlasti na dalmatinskoj obali. Krajem 1074. godine, dužd je doplovio iz Venecije s brodovljem i vojskom, te je protjerao Normane i kneza Amika.⁷⁷ Dužd Dominkik Silvije je došao u Dalmaciju i primorao predstavnike spomenutih gradova ne samo da priznaju njegovu vlast, nego da obećaju da više neće pozivati Normane.⁷⁸ Tada je dužd nametnuo svoju vlast gradovima Splitu, Trogiru, Biogradu i Zadru, a možda još i Ninu, te je uzeo naslov vladara Dalmacije. U nekom dalmatinskom gradu, vjerojatno u Splitu, se sazvaio oko sebe mnoštvo odličnika iz navedenih gradova te ih je, kako je navedeno natjerao na vjernost. No, najteži udarac je bio to što se Dalmacija opet odcijepila od Hrvatske i što joj se kao gospodar nametnuo mletački dužd, jer su uvidjeli da ih s Hrvatskom vežu jači i krupniji interesi od onih s Venecijom. Petar Krešimir IV. je živio još kratko vrijeme poslje tih događaja. Umro je u prvoj polovici 1075. godine i sahranjen je u atriju crkve sv. Stjepana kod Klisa, gdje mu počiva i otac Stjepan I. Može se reći da je Petar Krešimir IV. najmoćniji hrvatski vladar. Slava mu ide jer je sjedinio Dalmaciju s Hrvatskom, te tako podigao svoju državu na visinu do kakve prije njega nikada nije došla.⁷⁹ U znaku pobjede reformne stranke na prijestolje stupa Dmitar Zvonimir.⁸⁰ Na hrvatsko prijestolje je došao kao suvladar i šurjak ugarskog kralja Gezje I.⁸¹ Dolazak Dmitra Zvonimira na prijestolje 1075. godine, značio je u istome trenutku najveći uspon Hrvatske, ali i početak kraja njezine samostalnosti. U njegovoj krunidbi su ležali zametci rasula kraljevske vlasti, iako je upravo on bio taj koji će vladarsko dostojanstvo osnažiti novim potvrđama i savezništvima.⁸²

⁷⁶ Neven Budak, *Prva stoljeća Hrvatske*, str. 45.

⁷⁷ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 146.

⁷⁸ Neven Budak, *Prva stoljeća Hrvatske*, str. 45.

⁷⁹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 146.-147.

⁸⁰ Neven Budak, *Prva stoljeća Hrvatske*, str. 45.-46.

⁸¹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, str. 147.

⁸² Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, str. 105.

8. ZAKLJUČAK

Petar Krešimir IV. nastavio je stopama svoga oca, te nastavio raditi na jačanju svoga kraljevstva. Ujedinio je Hrvatsku i Dalmaciju, te ga s pravom možemo nazivati jednim od najvažnijih hrvatskih kraljeva. Učinio je velike promjene i poboljšanja što se tiče crkvenog života, te iza sebe ostavio brojne samostane i darovnice koje nam danas svjedoče o veličini hrvatskog kralja.

Petar Krešimir IV. ostavio je neizbrisiv trag, te je za vrijeme njegovog vladanja njegovo kraljevstvo bilo sjedinjeno, jako i uspješno, te on upravo zbog toga zauzima jako važno mjesto u Hrvatskoj povijesti.

9. POPIS LITERATURE:

1. Neven Budak, *Prva stoljeća Hrvatske*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1994.
2. Ivo Goldstein, *Hrvatski rani srednji vijek*, Novi libre, Zagreb 1995.
3. Nada Klaić, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*, Školska knjiga, Zagreb 1975.
4. Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata 1.*, Narodni zavod MH, Zagreb 1975.
5. Grga Novak, *Povijest Splita*; knjiga prva, Škuna, Split 2006.
6. Franjo Šanjek, *Povijest Hrvata, prva knjiga, srednji vijek*, Školska knjiga, Zagreb 2003.
7. Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskog naroda 600.-1526.-prvi dio*, Marijan tisak, Split 2004.
8. Mile Vidović, *Povijest Crkve u Hrvata*, Split, Ogranak Matice hrvatske Metković, 2007.